

De hedendaagse Franse film

Scène uit *Le fabuleux destin d'Amélie Poulain* van Jean-Pierre Jeunet

De diversiteit van de hedendaagse Franse cinema blijkt uit producties van regisseurs die reeds met de *Nouvelle Vague* furore maakten en van nieuwe filmmakers die maatschappelijke kwesties behandelen maar ook interesse tonen voor de Amerikaanse film. De twee voorbeelden die hier beschreven worden – *Le fabuleux destin d'Amélie Poulain* en *Être et avoir* –, laten twee verschillende maar ook elkaar complementerende tendensen zien: een Hollywoodachtige *feel-good movie* tegenover de eenvoud van de documentaire, maar allebei met een ondertoon van nostalgie. Beide films kunnen ook in de klas gebruikt worden, niet alleen omdat ze een goed beeld geven van de ontwikkelingen in de Franse film, maar ook omdat ze inhoudelijk interessant zijn voor een jong en breed publiek.

Jeanette den Toonder

In de jaren negentig en aan het begin van de 21ste eeuw wordt de Franse film aan de ene kant gekenmerkt door producties van bekende filmmakers die hun sporen al lang verdiend hebben zoals Jean-Luc Godard (*Éloge de l'amour*, 2001), Claude Chabrol (*La cérémonie*, 1995) en Éric Rohmer (*L'Anglaise et le Duc*, 2001). Aan de andere kant zien we de opkomst van een horde jonge en enthousiaste regisseurs met verfrissende ideeën, die uitbundig gebruikmaken van nieuwe technieken en beelden als clips, videospelletjes en reclame. Ook refereren zij vaak aan de Amerikaanse cinema, zoals bijvoorbeeld het kassucces *Le fabuleux destin d'Amélie Poulain* van Jean-Pierre Jeunet (2001), dat overigens in Frankrijk door verschillende critici is neergesabeld vanwege het hoge Hollywoodgehalte.

De belangrijkste ontwikkelingen en tendensen van de laatste tien jaar richten zich tevens op de representatie van maatschappelijke groepen in de film en de filmindustrie. Zo trekken de films *beurs* en *films de banlieue* veel belangstelling. Belangrijk is ook dat veel jonge regisseurs ervoor kiezen om in het hele land te filmen, of het nu in Normandië (Manuel Poirier, *Marion*, 1996), in Marseille (Robert Guédiguian, *Marius et Jeannette*, 1997) of in de Limoges (Patrice Chéreau, *Ceux qui m'aiment prendront le train*, 1998) is. Wat de thematiek betreft, zijn veel films doordrongen van actuele vraagstukken zoals gezinsproblematiek, echtscheiding, culturele identiteit, werkloosheid, het afbrokkelen van maatschappelijke verhoudingen enz.

Être et avoir van Nicolas Philibert (2002) is daar een mooi voorbeeld van, omdat het de kwestie van het verdwijnen van kleine plattelandsscholen aan de orde stelt.

Over Jeunets film is wel gezegd dat het juist alle vorm van actualiteit schuwt door een idealistisch beeld van Parijs in de jaren 1950 neer te zetten, waarin het volk dat in het gesloten wereldje van de Butt Montmartre woont, op sentimentele en nostalgische wijze wordt uitgebeeld.

Beide films lijken mij geschikt om te analyseren met leerlingen uit vwo-5 of vwo-6 die Frans in hun pakket hebben, al is het aan te raden om de Franse ondertiteling te gebruiken voor het begrip van het Frans. De inhoud en de personages zijn interessant voor een breed en jong publiek en sluiten aan bij huidige socioculturele ontwikkelingen in Frankrijk. Zo kunnen de films een basis vormen voor *civilisation*-lessen over de stad versus het platteland, over het onderwijssysteem in Frankrijk, over de nostalgie van het verleden of meer algemeen over intermenselijke relaties. Ook wat de vorm betreft zijn deze films goed studiemateriaal, aangezien de leerlingen aan de hand van duidelijk terugkerende filmtechnieken (gebruik van close-ups, stilstaande camera, special effects) kennis kunnen maken met het gebruik van filmtheorie. Op deze manier zal blijken dat bij de interpretatie van films heel andere aspecten van belang zijn dan bijvoorbeeld bij het interpreteren van literatuur en krijgen de leerlingen inzicht in de samenhang tussen vorm en inhoud. In deze bijdrage wil ik een aantal elementen noemen die met de leerlingen bekeken kunnen worden. Hierbij zal ik gebruik maken van enige terminologie uit de filmtheorie.

Amélie

In Jeunets film is de fantasiewereld van de hoofdpersoon aanleiding voor een fascinatie voor de fabel, voor magie en mysterie. Het mysterieuze karakter van Amélie wordt filmisch gezien ondersteund door de vele close-ups van het personage en door de plaats van de camera. Vanaf het begin van de film wordt het gezichtje van de kleine Amélie van heel dichtbij gefilmd en volgt de camera haar blik wanneer zij bijvoorbeeld door haar verrekijker naar de buurman kijkt of door de lens van haar camera naar de wolken. Dit subjectieve perspectief komt in de film steeds terug, bijvoorbeeld wanneer ze naar haar eigen begrafenis op tv zit te kijken. De camera bevindt zich dan ter hoogte van haar blik, en de toeschouwer kijkt direct met haar mee. Omgekeerd is ook de blik van de heldin zelf van het grootste belang: op verschillende momenten kijkt ze recht in de camera, wat opvallend is voor een fictiefilm waarin het bestaan van een camera zoveel mogelijk wordt verdoezeld. Hier zijn dit soort momenten essentieel; Amélie is een gesloten persoonlijkheid, ze

zegt niet veel, en via haar blikken die zich direct op het publiek richten, is het misschien mogelijk haar plannen en gevoelens te doorzien. Dit kan ook via de special effects: zo lijkt het zelfs mogelijk haar gedachten in beelden te lezen wanneer tegen het eind van de film boven haar hoofd tekstballonnetjes met plaatjes in plaats van woorden verschijnen. De filmmaker speelt een magisch spel met beelden dat helemaal aansluit bij de magie van het personage Amélie; haar wereld bestaat voornamelijk uit beelden.

Vanaf het moment dat ze een roestig doosje met plakplaatjes en tinnen soldaatjes vindt in een geheime bergplaats in de muur van haar badkamer komen haar fantasiewereld en de werkelijke wereld bij elkaar. Er is dan sprake van een *rencontre de deux mondes*, twee werelden die elkaar ontmoeten in een derde, een niet-bestaande wereld. Je zou kunnen zeggen dat de beleevingswereld van de heldin de tastbare, werkelijke wereld tegenkomt en dat deze zich met elkaar vermengen in iets wat buiten de realiteit staat. Parijs is duidelijk herkenbaar, maar het is een geïdealiseerd en geromantiseerd Parijs. Het decor, de kleuren, het weinige verkeer, de afwezigheid van grote groepen mensen en de afwezigheid van toeristen doet nog het meest denken aan de jaren vijftig. Het leven is nog niet zo hectisch, mensen hebben nog goede bedoelingen en goede hoop. De accordeonmuziek versterkt het gevoel van teruggaan in de tijd. Met moderne technieken die de film vandaag de dag gebruikt (inkleuring, 3D-animatie), wordt een werkelijkheid gecreëerd die de suggestie wekt van een tastbaar verleden, maar die natuurlijk vooral een nostalgische voorstelling van die tijd is. Deze illusie wordt echter doorbroken door het overduidelijke spel met eenheid en plaats. Zoals wanneer Amélie, tijdens haar zoektocht naar de eigenaar van het blikken doosje, zich met de metro naar verschillende hoeken van de stad verplaatst. De opname versnelt als ze in de metro zit, als een videoband die versneld wordt afgespoeld. Het verschil met een videoband is, dat je hier ook de geluiden versneld hoort. Door haar wilskracht lijkt Amélie het hele vervoermiddel te kunnen versnellen, zonder dat de andere reizigers het in de gaten hebben. Zo verkleint ze de afstanden in de stad; ze heeft een duidelijk doel voor ogen en dat wil ze zo spoedig mogelijk bereiken.

Beweging is er ook als uiteindelijk het verliefde stel lachend op de brommer door de straten van Parijs rijdt, glijdt, vliegt bijna. Het muzikale thema van de film in de compositie van Yann Tiersen is minimalistisch en door de herhaling meeslepend.

Scène uit *Être et avoir* van Nicolas Philibert

Documentaire

Wat beweging en geluid betreft, is er een duidelijk contrast met *Être et avoir*, waar louter gebruik gemaakt wordt van vaste camera's. Door steeds hetzelfde mediumshot van gezicht en handen van (een van) de kinderen in de klas van meester Georges Lopez, op een platelandsschool in de Auvergne, wordt een soort stilstand gesuggereerd. De toeschouwer kan niet om de kleine wereld van de kindertijd heen, die niet veel groter is dan de school, het schoolplein en de boerderij van de ouders waar de kinderen na schooltijd meehelpen in de stal. Tegelijkertijd is juist dat wat niet getoond wordt, wat *hors champ* blijft, steeds op de achtergrond aanwezig: de grote buitenwereld waarin de leerlingen zich stuk voor stuk op een bepaald moment zullen moeten wagen. De hele wereld en de cyclus van de tijd zitten in deze documentaire gevangen. Het tempo van de film is traag, de geluiden diëgetisch: het fluisteren van de kinderen in de klas, de wind in de bladeren, het gejoel van een dagje uit, het geronk van de schoolbus die de kinderen een voor een thuis afzet.

Uit zo'n zestig uur materiaal monteerde Nicolas Philibert een documentaire die midden in de winter begint en eindigt op de laatste schooldag, waarop Lopez afscheid neemt omdat hij met vervroegd pensioen gaat. In het begin van de documentaire lijken de makers haast onzichtbaar; de indruk wordt gewekt dat de film een pure registratie is van de meester en zijn leerlingen. Pas

op het moment dat de meester, nadat de documentaire ruim een uur gevorderd is, plaatsneemt voor de camera en geïnterviewd wordt door de regisseur, wordt duidelijk dat er wel degelijk sprake is van manipulatie. Dit wordt versterkt in de scènes waarin Lopez apart spreekt met leerlingen die problemen hebben en daar nauwelijks over kunnen praten. Wanneer Olivier, wiens vader ernstig ziek is, tijdens zo'n gesprek in huilen uitbarst, lijkt het melodramatische effect wat al te gewild. Hetzelfde kan gezegd worden van het eind van de film; in de slot-scène neemt Lopez met een brok in de keel afscheid van 'zijn' kinderen en lijkt hij haast uit te zijn gegroeid tot een soort heilige.

Enige relativering is dan ook geboden en in de filmkritiek is aardig wat discussie geweest over de reden voor het succes van deze film. Deze zou te maken kunnen hebben met de nostalgie van de kleine school, van haast in onbruik geraakte rituelen van een ouderwetse meester, het beeld van de school als veilige haard. Of is het vooral de 'puurheid' van de kinderen, hun openheid en oprechtheid die aanspreekt? *Être et avoir* is enerzijds een ode aan een microkosmos die tegenwicht biedt aan de hedendaagse globalisering en vervreemding, anderzijds laat het ook heel duidelijk het eind van een tijdperk zien; deze manier van lesgeven is in wezen uit de tijd. Zeker is dat zowel deze documentaire als het 'sprookje' van Amélie een gevoelige snaar hebben weten te raken en de Franse film een nieuwe impuls hebben gegeven. ■

Engels in het basisonderwijs

A MATTER OF CONCERN?

Dit jaar is het twintig jaar geleden dat Engels een verplicht vak werd op de basisschool. Naar aanleiding hiervan heeft Christien van Gool een interview met Yvonne van der Meij-Dijkman, voorzitter van de Vedocep en docente Engels aan Hogeschool Edith Stein-Onderwijscentrum Twente te Hengelo.

Christien van Gool

In twee eerdere artikelen in *Levende Talen Magazine* (van Marianne Bodde-Alderlieste) is aandacht besteed aan Engels op de basisschool. Uit de praktijkvoorbeelden kwam een zeer wisselend beeld naar voren. Er zijn basisscholen die het belangrijk vinden dat hun leerlingen voldoende van Engels weten, die het vak leuk vinden en er behoorlijk wat aandacht aan besteden, soms al op jonge leeftijd. Daarnaast zijn er leerkrachten op basisscholen die Engels als een noodzakelijk kwaad beschouwen, zich onvoldoende verdiept hebben in het vak en Engels geven als het echt niet anders kan.

Scholen in het voortgezet onderwijs klagen over die heterogene instroom. De 'goede' docenten spelen erop in en bouwen verder op wat leerlingen al kunnen en kennen; de 'slechte' docenten vinden het maar onhandig en beginnen van voren af aan en klagen over het niveau van de kennis van de leerlingen (slechte uitspraak, ze kunnen niet spellen, ze weten niets van grammatica).

Kun je uitleggen wat de Vedocep is en wat die zoal heeft gedaan de afgelopen jaren?

De Vedocep is een netwerk van docenten Engels aan de pabo en werd in 1988 opgericht om het contact tussen docenten Engels aan de pabo te onderhouden en om de positie van Engels in het basisonderwijs (Eibo) en van Engels in de lerarenopleiding basisonderwijs (pabo) te verbeteren. Tegenwoordig ligt de nadruk op het initiëren van projecten om de kwaliteit van Engels in het primair onderwijs en de pabo te bevorderen. Het ontwikkelen van een degelijk vakprogramma en lesmateriaal voor de pabo, het geven van adviezen, het

bevorderen van de doorlopende leerlijn van primair naar voortgezet onderwijs zijn speerpunten in het beleid.

Voor de leden is Vedocep door de jaren heen een belangrijk netwerk gebleken. Elk jaar organiseren wij een of twee studiedagen, die veel belangstelling trekken. Daarnaast ontvangen leden tweemaal jaarlijks de digitale nieuwsbrief en is uitgebreide informatie beschikbaar op de eigen website <www.vedocep.nl>.

Wat is er na twintig jaar Eibo aan nieuws te melden?

Sinds eind jaren negentig zijn er een aantal nieuwe leerpakketten op de markt gekomen die vooral communicatief van aanpak zijn. Daar zit goed didactisch opgebouwd materiaal bij, dat een belangrijke ondersteuning vormt voor de leerkrachten in het basisonderwijs. In de media is de laatste jaren positieve aandacht geweest voor speciale projecten zoals *Early Bird* in Rotterdam, waar leerlingen vanaf groep 1 gedurende 5 uur per week in het Engels les krijgen.

Ook een veertigtal scholen zijn de afgelopen jaren met veel succes begonnen met Engels vanaf groep 1. De in maart 2006 geopende website van het Europees Platform <www.talenopdebasischool.nl> geeft een goed beeld van het groeiend aantal scholen dat vroeg of versterkt Engels of andere vreemde talen op de basisschool aanbiedt.

Tevens maakt een groeiend aantal scholen gebruik van de toetsmogelijkheden die Anglia biedt, een Engelse organisatie die in samenwerking met Euroschool op alle niveaus, waaronder drie niveaus in het basisonderwijs, speelse toetsen Engels voor leerlingen verzorgt. Daarnaast is er een website <www.anglia.nl> en een enthousiast netwerk met bijeenkomsten in Nederland